

**Доценко В., Костюк Є.
УЧАСТЬ ДОБРОВІЛЬНОГО ТОВАРИСТВА „ТЕХНІКА МАСАМ” У ЗДІЙСНЕННІ
БІЛЬШОВИЦЬКИМ РЕЖИМОМ ЕКОНОМІЧНИХ ПЕРЕТВОРЕНЬ У 30-ті рр. ХХ ст.
НА ТЕРИТОРІЇ УКРАЇНСЬКОЇ СРР**

Минуло п'ятнадцять років від дня проголошення незалежності України. Сучасна українська держава розвивається в напрямку побудови демократичної, правової держави з розвинутим громадянським суспільством. На порядку денному стоїть необхідність вироблення нових підходів у побудові стосунків між владою та громадськими організаціями, які мають увібрати в себе всі найкращі досягнення світової демократичної думки. Разом з тим, формування громадянського суспільства не може відбуватися без урахування минулого і власного досвіду по використанню різних громадських організацій, товариств, об'єднань у справі політичної та економічної розбудови держави. Однією з таких відомих організацій у тридцятих роках двадцятого століття було добровільне товариство – „Техніка масам”.

Дослідження діяльності українського товариства „Техніка масам” в тридцяті роки минулого століття відкриває нові сторінки історії громадського руху в період здійснення компартійним режимом економічних перетворень в Українській СРР.

Незважаючи на досить широку джерельну базу з даної проблеми дослідження, до цього часу немає жодної праці чи публікації про діяльність українського товариства „Техніка масам”. Про діяльність організації можна дізнатися з фондів Центрального державного історичного архіву України, Центрального державного архіву вищих органів влади та управління, Центрального державного архіву громадських об'єднань у Києві, із звітів та постанов республіканських органів товариства. У цих джерелах містяться дані про участь товариства у процесах індустріалізації, що проводились під керівництвом компартійних органів влади в Україні.

Головним завданням цієї статті є висвітлення діяльності добровільних товариства „Техніка масам” в Україні наприкінці 20-х – в 30-х рр. ХХ ст., передусім визначення його ролі в процесі індустріалізації.

В своєму дослідженні ми намагалися з'ясувати основні засади і принципи діяльності товариства у тридцятих роках. Аналіз діяльності громадської організації „Техніка масам” в зазначений період дає можливість розробити науково обгрунтовані практичні рекомендації для роботи сучасних громадських організацій з метою вдосконалення їх взаємодії з органами державної влади та місцевого самоврядування.

Перші осередки товариства „Техніка масам” в Українській СРР почали виникати у серпня 1928 р.¹ [4, с. 5] Основною метою діяльності новоствореної організації проголошувалась „допомога державі у підготовці технічних кадрів, поширення технічної культури серед широких мас трудящих, допомога у ліквідації серед широких верств робітників технічної відсталості”. [5, с. 10] Згідно постанови ЦК ВКП(б) від 19 листопада 1931 р. „Про реорганізацію НТТ та тов. „Техніка масам”, головним завданням „Техмасу” визначалось „підвищення технічної кваліфікації мас на основі боротьби за здійснення технічних показників промфінпланів заводів, участь у боротьбі за соціалістичну і технічну реконструкцію всього господарства країни”, а також „масове охоплення технічним навчанням робітників”. [1, с. 4] В рамках проголошеної мети активісти товариства, співпрацюючи з профспілковими комітетами та виробничими осередками науково-технічних товариств брали участь у роботі виробничих нарад з підготовки планів роботи підприємств, виступали органами технічного контролю продукції, крім того „боролися за найефективніше використання механізмів, підвищення продуктивності праці, раціоналізацію виробничих процесів”. Загалом товариство поповнило когорту громадських організацій, що мали допомагати владним органам та профспілкам контролювати виробничі процеси та допомагати проведенню технічних перетворень [18, – Ф.3311. – Оп.1. – Спр.1. – Арк.2].

Основна діяльність товариства „Техніка масам” проходила на підприємствах, де створювалися осередки товариства. Осередок „Техмас” на підприємстві створювався з ініціативи партійних, комсомольських, профспілкових лідерів. Як і профспілкові осередки, осередки товариства „Техмас” створювалися при цехах. Цей факт може слугувати підтвердженням того, що не лише діяльність, але й структура товариства „підганялася” під умови виробництва. Якщо ж на підприємстві існувало три або більше цехів, то на підприємстві створювався заводський комітет товариства, що мав безпосередньо керувати роботою цехових осередків. Тобто структура товариства на виробництві була дуже подібною до структури профспілкових організацій. Заводський комітет мав бути організований за допомогою профспілкової організації підприємства [18, – Ф.3311. – Оп.1. – Спр.1. – Арк.2].

Характерною особливістю діяльності товариства було залучення до власних лав великої кількості висококласних технічних працівників, науковців, що мали на громадських засадах читати робітникам лекції, проводити технічні семінари та вести гурткову роботу на підприємствах. Фактично „Техмас” використовувало більшовицький принцип мобілізації трудових і наукових кадрів для вирішення поточних завдань індустріалізації. Принцип передбачав економію коштів з фондів заробітної плати, за рахунок роботи під час суботників та недільників, а також у вечірній час.

Основною сферою роботи товариства була підготовка і перепідготовка робітничих кадрів. Проголошена більшовиками індустріалізація передбачала побудову нових заводів і фабрик, залучення до промисловості значної частки сільського населення, закупівлю закордоном нового устаткування. Відповідно, і старі і нові робітники мали проходити перенавчання та підвищення кваліфікації. Процес опанування нової техніки

В той же час в колективній монографії „Развитие научно-технической пропаганды в Украинской ССР” подається інша дата утворення товариства – 1929 р.

передбачав вкладення великих коштів у перенавчання робітників без відриву від виробництва. Ці кошти мали надійти від самих робітників за допомогою сплати членських внесків та участі у проведенні позичкових та лотерейних кампаній. Організацію навчального процесу, збір коштів та мобілізацію громадськості для здійснення більшовицьких економічних перетворень мали взяти на себе добровільні технічні організації, зокрема і товариство „Техніка масам”.

Роботу товариства постійно корегували компартійні органи, за допомогою партійних функціонерів у керівних органах „Техасу”. За ініціативою місцевих компартійних органів скликалися спільні наради партійних та державних органів з представниками громадських організацій. Осередки товариства щорічно подавали звітні матеріали до місцевих відділень НКВС. Найбільш поширеними формами співпраці місцевих компартійних органів та осередків товариства було проведення різних освітніх та пропагандистських кампаній, технічних естафет, „тижнів техніки” технічних вечорів, судів, вікторин, технічних боїв, позик, походів, бюро довідок з питань роботи техніки тощо [18, – Ф.3311. – Оп.1. – Спр.6. – Арк.2]. Під час яких відбувалося ознайомлення робітників із технічними новинками, проводилися акції по 100-відсотковому залученню до лав товариства робітників-ударників (так звані „призов ударників”), комсомольців та рядових партійців, науковців та освітян. Так, членами товариства за одинь день стали 3800 робітників Дніпропетровського заводу імені Карла Лібкнехта.[3, с. 16] Таке примусове залучення до лав громадських організацій було типовим явищем для 30-х років, хоча в постанові ЦК КП (б) У лицемірно вимагалось „забезпечити на ділі цілковиту добровільність товариства”

Осередками товариства на підприємствах організовувались так звані технічні суди – це зібрання робітників, на яких вони обговорювали техніку, її особливості, „судили” її. Метою організації технічних судів було опанування робітниками нової техніки та устаткування, формування нової соціалістичної технічної інтелігенції. На засіданнях технічних судів, відбувались процеси над застарілим обладнанням, над бракоробами та неякісною продукцією. [8, с. 30]

Слід відзначити таку форму роботи товариства у сфері здійснення технічної пропаганди, як організація „живих газет”. [18, – Ф.3311. – Оп.1. – Спр.1. – Арк.2] Під час їх проведення кожний робітник цеху чи бригади мав розповісти перед аудиторією про нові досягнення радянської влади у галузі виробництва, ознайомити своїх колег з новим устаткуванням або новою технологією. Технічна пропаганда здійснювалась товариством і через показ навчальних та пропагандистських кінофільмів на виробничо-технічну тематику, організацію виробничо-технічних екскурсій, створення виробничих музеїв та проведення технічних боїв. Останні мали вигляд диспуту між робітниками: кожен із учасників диспуту розповідав про окремий механізм і мав аргументувати свої твердження, при цьому опановували техніку як учасники „боїв”, яким потрібно було готуватися до диспутів, так і робітники-слухачі. Технічні бої організовувались на заводах Дніпропетровська, Харкова.[18, – Ф.3311. – Оп.1. – Спр.6. – Арк.4]

Однією із форм технічної пропаганди, що організовувалася товариством „Техніка масам” було влаштування велосипедних пробігів, участь в яких брали активісти товариства: під час пробігу вони проводили як технічну пропаганду, так і пропаганду діяльності товариства „Техмас”, агітуючи за вступ до його лав. Керівництво „Техмас” розглядало такі велопробіги як „дуже ефектну та гнучку форму просунення ідей техніки в маси”, в пропагандистській літературі товариства повідомлялося про велику кількість трудящих, що після такої агітації прониклися ідеями товариства і вступили до його лав, однак фактичні відомості відсутні, тому напевно чи можна наразі визначити ефективність вищезгаданої форми технічної пропаганди.

Окремо товариство організовувало технічні кампанії і серед дітей робітників. Зокрема, під час проведення технічних походів та екскурсій діти робітників мали приходити на завод із гаслами, „Що зробив мій батько для ліквідації прориву”, „Ми вимагаємо від батьків вивчати техніку, техніку виробництва”, „Через технавчання до цілковитої ліквідації прориву”. [18, – Ф.3311. – Оп.1. – Спр.3. – Арк.14] Акції відбувались завжди за певним сценарієм, коли діти робітників, піонери підшефної школи, загонами приходили до заводу. Тут вони розбивалися на окремі групи, кожна з яких йшла до окремого цеху і там біля кожного верстату агітувала робітників за вступ до товариства, залишаючи пропагандистські листівки відповідного змісту. В пропагандистській літературі товариства відзначалося, що такі агітаційні заходи „давали блискучі наслідки” і вели до зростання членської маси товариства. Іншим варіантом дитячої агітації було проведення дитячої агітації своїх батьків-робітників вдома, причому діти брали з батьків зобов’язання вступити до „Техмасу”: до такої агітації також залучали передусім піонерів [2, – С. 41].

Технічна пропаганда і агітація проводилась товариством і в період робітничих відпусток. Активісти „Техмасу”, відвідуючи санаторії та будинки відпочинку проводили лекції, гурткові зібрання та інші форми технічного навчання. Вважалося, що відпочинок робітників теж має бути заповнений продуктивною діяльністю „для сприяння соціалістичному будівництву”. Методисти „Техмасу” радили активістам-агітаторам не переважувати робітників технічним навчанням під час їх відпочинку, проводячи заняття тривалістю не більше години в день, однак години обов’язкового технічного навчання щоденно тривали до п’яти годин. Хоча не збереглося відомостей про ставлення робітників до такого „відпочинку”, однак напевно чи воно було позитивним. Таким прагненням „завантажити” робітників під час їхнього відпочинку відрізнялося не лише товариство „Техмас”, але й профспілки, товариство „Культзмичка” та інші громадські організації. Товариство „Культзмичка” вимагало, щоб робітники-активісти товариства протягом їх перебування в селах під час відпусток чи вихідних займалися „суспільно корисною діяльністю” – агітували селян за „радянський спосіб життя”, посилювали їх „трудоий ентузіазм” тощо [2, с. 37].

Важливою сферою діяльності товариства була організація ліктехнепів (пунктів ознайомлення робітників із елементарними технічними знаннями) різноманітних технічних гуртків та курсів для здобуття технічної спеціальності та підвищення кваліфікації, керівництво ними. Гуртківці вивчали організацію робочого місяця робітника, розподіл часу на виготовлення одиничного виробу. Робітники за результатами навчання

УЧАСТЬ ДОБРОВІЛЬНОГО ТОВАРИСТВА „ТЕХНІКА МАСАМ” У ЗДІЙСНЕННІ БІЛЬШОВИЦЬКИМ РЕЖИМОМ ЕКОНОМІЧНИХ ПЕРЕТВОРЕНЬ У 30-ті рр. XX ст. НА ТЕРИТОРІЇ УКРАЇНСЬКОЇ СРР

мали скласти „технічний мінімум зі знання робочого місця”, а також підписатися під планом виконання виробничих завдань гуртківця. Гуртки працювали майже на кожному великому підприємстві України. Особливою повагою у робітників користувалися креслярський та гурток винахідників. Гуртками керували інженерно-технічних працівники, а також студенти-старшокурсники технічних вузів, яким це зараховувалося як практика.[2, – С. 14] Так, зокрема на Дніпропетровських заводах імені Петровського і Леніна було організовано 71 технічний гурток, в них „ліквідували технічну неписьменність” 2415 робітників. Всього ж за участю товариства „Техніка масам” на даному підприємстві було організовано 103 різноманітних технічних гуртка, в яких навчалися 3532 робітників, при заводі діяли 2 технічні школи із кількістю учнів в 426 чоловік, один постійно діючий семінар та 29 раціоналізаторських груп (527 робітників). На вагоноремонтному заводі на травень 1931 р. працювало 8 гуртків, із них постійно лише 3. В Дніпропетровському Депо було організовано 15 гуртків із 1260 членами в них, на заводі імені Карла Лібкнехта 27 гуртків (1070 чол.), на паровозоремонтному заводі – 15 гуртків (366 чол.), а на заводі імені Артёма – лише 7 гуртків (170 чол.). На заводі імені Ворошилова діяло 11 гуртків, в яких навчалось 419 робітників, загалом дирекція декларувала, що на підприємстві 82 % працівників охопленні технічним навчанням. Незабаром було організовано ще 37 нових гуртків, однак навряд чи можна говорити про якість їх роботи, адже відомо, що кількісні показники в СРСР аж ніяк не відповідали якісним. На коксохімічному заводі міста було організовано 10 гуртків (640 чоловік), однак вони майже не збиралися на засідання. Це пояснювалось недоліками в організації роботи гуртків. Заняття проводилися після роботи, по 4 години поспіль – неважко зрозуміти, яким було ставлення робітників до перспективи після важкого трудового дня працювати ще й весь вечір „в порядку громадського навантаження” [18, – Ф.3311. – Оп.1. – Спр.6. – Арк.4-5].

Всього ж по всім заводам Дніпропетровська налічувалося 500 організованих товариством „Техніка масам” гуртків технічного навчання, якими було охоплено 16300 робітників, діяла мережа установ заочного навчання. Технічне навчання проходило під гаслом: „піднесемо культурно-технічний рівень робітничого класу до рівня працівників інженерно-технічної праці” [13, с. 25].

До 1935 р. у вугільній промисловості Української СРР в гуртках технічного мінімуму було підготовлено 54500 шахтарів, 78 тисяч гірників склали державні технічні іспити, причому 67 тисяч з них – на „відмінно” і „добре” [19, с. 6].

Згідно грудневої постанови пленуму ЦК ВКП(б) 1935 р., в якій проголошувався курс на „допомогу всім без винятку стахановцям поповнити свої технічні знання, створивши для них спеціальні технічні курси, що не вимагають відриву від виробництва”, в Україні почали організовуватись під егідою „Техмасу” короткотермінові технічні курси, спрямовані на підвищення кваліфікації ударників бригад та передових робітників осередки товариства відкривали при великих підприємствах. Пріоритетним напрямком у роботі курсів було вивчення виробництва власного заводу чи фабрики, а також пропаганда досягнень більшовиків на виробництві.[2, с. 12] В лютому 1936 р. на Харківському паровозобудівному заводі ім. Комінтерна було відкрито перші в СРСР курси майстрів соціалістичної праці, на яких діяв принцип диференційованого навчання. На цих курсах навчалися 1400 робітників – „кращих стахановців заводу” [6, с. 4].

На перший погляд, „ліквідація технічної неписьменності” товариством „Техмас” проходила досить успішно, однак варто згадати кількість тих гуртків, які були лише на папері і кількість тих робітників, що нібито проходили навчання у гуртках і успішно закінчували їх, але насправді лише рахувалися гуртківцями. Пропагандистські брошури товариства „Техніка масам” створювали ілюзію мало не повного охоплення робітників технічним навчанням, величезної ініціативи з боку робітничих мас щодо „ліквідації технічної неписьменності”, однак архівні джерела, зокрема, звіти регіональних осередків, матеріали засідань керівних органів товариства, його резолюції та постанови, незважаючи на прагнення применшити масштаб невдач, все ж таки дають картину, відмінну від тієї, що була змальована у повідомленнях в агітаційній літературі. Так, наприклад, на заводах Харкова „Серп і молот” та „Світло шахтаря” членством в товаристві „Техніка масам” було охоплено 100 % молоді, яка нібито проявляла надзвичайно великий ентузіазм до навчання та участі у громадській роботі.[2, с. 49-50]. Плани проведення технічного навчання були занадто високими, що було типовим для радянських часів. Так, зокрема, в 1936 р. на харківських заводах важкої індустрії планувалося охопити технічним навчанням 40 тисяч робітників, з них 20 тисяч – курсами технічного мінімуму, 16 тисяч – стаханівськими курсами, інших ж - курсами майстрів соціалістичної праці. Виконати ці завищені плани місцевим осередкам товариства „Техніка масам” не вдалося. Однак явно завищені показники не були досягнуті, на курсах технічного мінімуму навчалось 13 тисяч робітників, а на стаханівських курсах - 10 тисяч [12, с. 12].

Протоколи засідань організаційно-масового сектору товариства засвідчують, що на харківському заводі „Серп і молот” в 1931 р. було від 1700 до 1800 членів товариства „Техніка масам”, об’єднаних в 17 цехових осередків, однак всі ці цифри були показовими, „для звітності”: осередки фактично не працювали, так само як і завком. Не проводився навіть такий обов’язковий і першочерговий захід, як технічна година, що передбачала ознайомлення робітників із технікою виробництва в позаробочий час і мала переважно характер короткого технічного інструктажу. Поодинокі ж спроби занять у гуртках були безсистемними і навряд чи користувалися популярністю в робітників, судячи з того, що незабаром всі гуртки припинили своє існування навіть формально. Через деякий час гуртки спробували відновити, однак чисельність бажаних там займатися серед багатотисячного робітництва становила аж 25 осіб. Навіть після поверхової перевірки фіктивних членів товариства „Техмас” на вищезгаданому підприємстві, чисельність заводських осередків товариства скоротилася до 9, а кількість їхніх членів – до 570.[18, – Ф.3311 – Оп.1. – Спр.3. – Арк.13] В 1937 р.

технічним навчанням на заводі було формально охоплено близько 2500 робітників, [12, с. 29] однак можна припустити, що насправді опановували техніку набагато менше робітників, враховуючи поширеність практики „приписок”, за допомогою яких керівники підприємств та виробничих осередків громадських організацій намагалися вислужитися або уникнути відповідальності за недостатньо високі показники.

Робітники відвідували курси та гуртки технічного навчання досить погано. Так, в 1936 р. технічні курси на Харківському тракторному заводі відвідували в середньому 63% робітників, а стаханівські курси – 70%, потім взагалі відвідуваність курсів впала до 35-40 %. [15, с. 31] На харківському підприємстві „Серп і молот” в цей час відвідування взагалі становило близько 28% [12, с. 30]. Багато в чому це сталося з вини адміністрації підприємства, що не надавала допомогу осередкам товариства. Згодом вдалося збільшити відвідуваність, однак можна припустити, що це сталося внаслідок адміністративних заходів, а не завдяки збільшенню ентузіазму робітників. Схожа ситуація була на заводі „Світло шахтаря”. Курси відвідували близько 60% записаних до них робітників, багато слухачів залишали курси [7, с. 22].

Слід відзначити невисоку якість технічних знань слухачів курсів та технічних гуртків. Зокрема, на харківському верстатобудівному заводі в 1936 р. технічний іспит здало менше половини робітників [14, с. 31]. В тому ж році на ХТЗ технічний іспит склали лише 42% робітників, на підприємствах Одеської області – 49%, на харківському заводі „Світло шахтаря” технічний іспит склали 40% робітників, що навчалися на курсах і лише 29% випускників стаханівських курсів. На харківському верстатобудівному заводі державний технічний іспит з технічному склали лише 15% робітників, із випускників стаханівських курсів його склали 20% робітників [16, с. 49] В середньому технічний іспит складали не більше $\frac{3}{4}$ робітників [7, с. 23-24]. На багатьох невеликих підприємствах адміністрація ставилася до технічного іспиту взагалі байдуже, не живляючи жодних заходів до його проведення.

Використовуючи власне видавництво „Техніка масам”, товариство розповсюджувало серед робітників технічну та пропагандистську літературу. Книги виходили великими тиражами і були доступними для робітників. Якщо спеціальна технічна література в популярній формі знайомила робітників із особливостями різноманітної техніки, то пропагандистська література передусім розкривала мету та завдання товариства „Техніка масам”, доводила надзвичайну важливість його функціонування в умовах індустріалізації. Мало не кожна така книга починалася цитатою Сталіна: „Техніка в період реконструкції вирішує все”. Така література являла собою зазвичай набір цитат Сталіна та інших компартійних керівників, розповіді про „ударників технавчання”. Діяльність товариства „Техмас” в таких пропагандистських книгах і брошурах розглядалася як швидкий і безперервний процес залучення робітників до технічних знань, що відбувався в умовах великого робітничого ентузіазму. Про невдачі та хиби в діяльності товариства тут писали мало майже виключно як про результат дій „ворогів народу” або „рвачів”. Часто література видавалася в рамках певних кампаній, зокрема, в 1930 р. для влаштованого „Техмас” технічного походу було видано 10 книг та стінгазету „В поході по техніку” накладом в 20 тисяч примірників. В стінних та багатотиражних газетах, що видавалися товариством змальовувалися досягнення радянської влади, переваги соціалістичного способу життя та засуджувався іноземний капітал. Осередки товариства розповсюджували вищезгадану літературу через бібліотеки, „...втягуючи бібліотекарів до повсякденної роботи товариства у справі просунення й розповсюдження технічної літератури серед робітників”. Протягом 30-х років товариство видавало власний журнал „Техніка масам”. В 1931 р. його наклад становив 45 тисяч примірників. [18, – Ф.2605. – Оп.3. – Спр.60. – Арк.49, 81]

Пропагандистська робота товариства проходила також у рамках проведення технічних „тижнів”, „декад” та „місячників”. В рамках „тижнів техніки” осередки товариства організовували пересувні лекторії та виставки, проводили масові лекції із залученням технічної інтелігенції, при клубах діяли технічні консультації, у великих містах товариство проводило технічні лотереї, переможці яких отримували премію книгами з технічної тематики, здійснювався продаж технічної літератури. Товариство проводило в рамках кампаній і „технічні позики”, що передбачали вилучення у робітників певних коштів на „потреби розвитку техніки”. Позики проводилися й іншими добровільними товариствами відповідно до сфери своєї діяльності. Фактично це був спосіб отримання від населення коштів на користь держави. Позичкові кампанії проходили на більшості підприємств Української СРР, зокрема у Дніпропетровську на заводах імені Петровського і Леніна, імені Ворошилова та коксохімічному заводі. [18, – Ф.2605. – Оп.3. – Спр.60. – Арк.81]

Під час технічних тижнів у школах та училищах великих міст техмасівцями організовувались зустрічі з передовики виробництва, вікторини, „вечори запитань і відповідей”, технічні карнавали та інсценізації, діяли дитячі технічні станції. [18, – Ф.2605. – Оп.3. – Спр.946. – Арк.56] Під час „техмісячника” 1931 року у Харкові для популяризації кампанії в журналі „Техніка масам” було видано спеціальний додаток – „Тиждень Техніки на Харківщині”. У місті Сталіно під час проведення „тижня техніки” 1931 р. було організовано технічну станцію, здійснено показ кінофільмів на технічну тематику. У Костянтинівці активісти товариства організували виставку досягнень робітників хімічної промисловості. У Луганську під час проведення „місячника” 38 науковців із Харкова та Дніпропетровська читали лекції на підприємствах міста. [18, – Ф.2605. – Оп.3. – Спр.60. – Арк.56-58]

Технічна пропаганда також здійснювалася за допомогою радіо. Організовувалися технічні вікторини, „технічні бої”, „митинги машин”, інсценування на технічну тематику, що транслювалися по радіо, були організовані навіть технічні радіо курси, „виробничі екскурсії”, здійснювані за допомогою радіотрансляцій. [10, с.14-15]. Для технічної радіопропаганди транслювалися спеціальні радіогазети та радіожурнали, лекції на технічну тематику, наприклад, під час проведення „тижня техніки” в Артемівську в 1931 р. по радіо було прочитано 8 лекцій [18, – ф.2605. – Оп.3. – Спр.60. – Арк.57].

Згідно компартійних директив товариство „Техніка масам” співпрацювало із іншими технічними товариствами, зокрема, „Укравтодором”, Тсоавіахімом. В 1931-1933 рр. завдяки діяльності добровільного това-

УЧАСТЬ ДОБРОВІЛЬНОГО ТОВАРИСТВА „ТЕХНІКА МАСАМ” У ЗДІЙСНЕННІ БІЛЬШОВИЦЬКИМ РЕЖИМОМ ЕКОНОМІЧНИХ ПЕРЕТВОРЕНЬ У 30-ті рр. ХХ ст. НА ТЕРИТОРІЇ УКРАЇНСЬКОЇ СРР

риства „Техніка масам” та „Укравтодору” було підготовлено і перепідготовлено близько 300 тисяч кваліфікованих робітників для промисловості й транспорту. Тільки на шахтах Донбасу в 1932 р. закінчили курси технімуму й витримали іспити більше 25 тисяч робітників[9, с.18].

Отже, товариство ”Техніка масам” постійно використовувалось компартійним режимом під час проведення різного роду кампаній направлених на опанування робітниками нової техніки, проведенню на виробництвах постійно діючих курсів та гуртків, залучення робітничої та наукової інтелігенції до модернізації виробництва. Діяльність товариства була пов’язана не лише із технічним навчанням робітників. Громадська організація виступала для правлячої партії засобом насадження комуністичної ідеології серед робітництва, допомагала владним органам контролювати процес виробництва та виконання планових завдань, а також використовувалась для активної пропаганди досягнень більшовицького режиму серед молодих робітників вихідців українських сіл та містечок.

Внаслідок неможливості досягти явно завищених планових показників актив товариства формально ставився до контролю за членською масою, готував фіктивні звіти про організацію навчання і підготовку робітничих кадрів, у гонитві за кількістю фактично не було якості технічного навчання. Тобто, діяльність товариства „Техніка масам” щодо реалізації планів проведення індустріалізації, насправді не принесла бажаних для компартійного режиму результатів. Робота товариства з середини 30-х років ХХ століття поступово згортається, носить виключно декларативний характер.

Джерела та література

1. В боротьбу за опанування техніки. (Збірка матеріалів до проведення техестафети).– Рикове, 1932.
2. Вайн О. За технічну пропаганду. – Х., 1930.
3. Вайн О., Фірстенберг М., Чередниченко В. За технічну пропаганду. – Х., 1930.
4. Витязь І. Техніка масам. – Х., 1930.
5. Волошин О.Я. Товариство „Техніка масам” на виробництві. (Організація й робота). – Х., 1930.
6. Голубов Г.Д. Одні з перших в Союзі // Техніка масам. – 1936. – №4.
7. Перфільєв В. Ліквідувати прорив. (Попередні підсумки технавчання робітників) // Техніка масам. – 1937. – №1.
8. Подорожня Г. Жінка опановує техніку. – Х. 1930.
9. Развитие научно-технической пропаганды в Украинской ССР. – К., 1969.
10. Синайский Э.Д. Лопатина С.А. Техническая пропаганда по радио на предприятии. – М., 1933.
11. Техніка масам., 1936 , №12.
12. Тіхонов В. Технавчання допомогло до строку виконати виробничий план // Техніка масам. – 1937. – №1.
13. Худолей Р. Будинок техніки – потужна база технічного навчання і техпропаганди // Техніка масам. – 1936. – №11.
14. Царинник В. Більше уваги технавчання // Техніка масам. –1937.– №3.
15. Царинник В. Технавчання на ХТЗ // Техніка масам. – 1937. – №2.
16. Царинник В. Технавчання робітників на харківських заводах // Техніка масам. – 1936. – №12.
17. Центральний державний архів вищих органів влади та управління України.
18. Шадківська С. За дальшу техучобу // Техніка масам. – 1936. – №4.

Змерзлий Б.В.

ИЗДАНИЕ РАЙОННЫХ ГАЗЕТ НА КРЫМСКОТАТАРСКОМ ЯЗЫКЕ В КРЫМСКОЙ АССР

В настоящий период, когда наблюдается повышенный интерес со стороны ученых к исследованию прошлого крымских татар, все меньше остается неисследованных тем, все более четко предстает богатая история этого народа. Одним из приоритетных направлений изучения истории развития крымскотатарской культуры сегодня является исследование направленные на освещение деятельности Крымскотатарской периодической печати. **Актуальность** этой проблемы обуславливается активным развитием современной крымскотатарской периодики, а также недостаточным уровнем изучения данной проблематики в современной историографии.

Так, одним из первых к этой теме обратился В.Ю.Ганкевич. В своих трудах он, прослеживая творчество И.Гаспринского, рассматривает процесс создания и деятельности просветителем газеты «Герджиман» и других периодических изданий [1]. И.А.Керимов в своих работах описал процесс создания и деятельности крымскотатарских газет и журналов в Крымской АССР [2-3]. Весомым вкладом в дальнейшее изучение этой проблематики являются работы Г.З.Юкселя, в которых он более подробно рассматривает деятельность таких журналов как «Еньи Чолпан» и «Илери» [4-5]. Если проанализировать эти работы, можно прийти к выводу, что наименее исследованными на сегодняшний день остаются газеты, выходившие в районах и колхозах Крымской АССР в 1930-х гг. Таким образом, **целью** исследования, является деятельность районных и колхозных газет выходивших в Крымской АССР на крымскотатарском языке.

В начале 1930-х годов, с экономическим укреплением советской власти и началом коллективизации и активным продолжением индустриализации перед государственными и партийными органами республики стали новые задачи по продвижению идей руководства страны в массы. Для обеспечения необходимого